

HZ. OSMAN ÖZELİNDE HAYÂ VE İFFET KAVRAMI

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ...

“Mümin erkeklere söyle: Gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler, mahrem yerlerini, korusunlar. Bu, onların arınmasını daha iyi sağlar. Allah yaptıklarından şüphesiz haberdardır. Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler, iffetlerini korusunlar. Süslerini, kendiliğinden görünen kısmı müstesna, açmasınlar. Başörtülerini yakalarının üzerine salsınlar...” (Nur, 24/30-31)

Haya ve İffet:

Sözlükte “utanma, çekinme, tövbe,” gibi anlamlara gelen hayâ kelimesi, nefsin çirkin davranışlardan rahatsız olup onları terketmesidir. Hayâ, kötü bir işin yapılmasından veya iyi bir işin terkedilmesinden dolayı sıkıntı duyarak insanın yüzünün kızarması, kısaca Allah’ın beğenmediği kötü huy ve davranışlardan vazgeçmesidir.

İffet ise sözlükte “haramdan uzak durmak, helal ve güzel olmayan söz ve davranışlardan sakınmak” anlamına gelirken, ahlak kitaplarında başta gelen erdemlerden biri kabul edilmiş, “yeme içme ve cinsi arzu konusunda ölçülü olmak, gayri meşru davranışları buyruğu altına sokmak suretiyle kazanılan erdemdir.

İlk Müslümanlardan olan Hz. Osman, cennetle müjdelenen (Aşere-i Mübeşşere) sahabiler arasında yer almaktadır. O, İslam öncesi de islam sonrası da güzel ahlaka hâiz olan, Peygamberin iki kızıyla (Rukiye, Ümmü Gülsüm) izdivacı ile Zünnûreyn (iki nur sahibi) lakabını alan, Raşit halifelerin üçüncüsüdür. Kur’ân’a ve ibadete olan düşkünlüğüyle meşhurdur. (İbrahim Sarıçam, Hz. Osman, s.100.) Biz de bu çalışmamızda cömertliği, edep ve hayâsı ile sahabiler arasında mümtaz bir yeri olan, Hz. Osman (r.a.)’ın ahlâkı üzerinden İslam Dininin hayâ ve iffet kavramına yüklediği manaları anlamaya çalışacağız.

Kendisi hayâ sahibi olan ve bu değere özel önem atfeden Hz. Peygamber (s.a.s), aynı fazilete sahip olmasından dolayı Hz.Osman (r.a.)’a ayrı ve özel bir değer vermiş; kendisini ziyarete gelen sahabîleri nasıl karşıladığını Hz. Ayşe validemiz şöyle anlatmıştır:

عن عائشة أَنَّ النَّبِيَّ كَانَ جَالِسًا فِي بَيْتِهِ كَاشِفًا عَنْ فُجْدِهِ فَاسْتَأْذَنَ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ عَمْرٌ فَأَذِنَ لَهَا - وهو على تلك الحال، ثم استأذن عثمان فسوى عليه ثيابه (ثم أذن له)، فسئل عن ذلك، فقال: ألا أستحي ممن تستحي منه الملائكة

" Resûlullah (s.a.s.) dizleri açık olduğu hâlde evinde oturuyordu. O sırada Hz. Ebû Bekir kapıya geldi, içeri girmek için izin istedi. Resûlullah (s.a.s.) tavrında bir değişiklik yapmadan içeri girmesine izin verdi. Sonra soracağını sorup gitti. Daha sonra Hz. Ömer geldi, ona da aynı şekilde hâlini değiştirmeden izin verdi. Ondan sonra Hz. Osman, huzura girmek için izin istedi. Bu defa Resûlullah (s.a.s.) hemen doğruldu, elbisesini toparladı.

Bunun üzerine Hz. Âişe:

“Ey Allah’ın Resûlü!” “Ebû Bekir ve Ömer için toparlanmadığınız halde, neden Osman (r.a.) gelince hâlinizi değiştirdiniz, elbisenizi düzelttiniz?”

Bu soru üzerine Allah Resûlü;

“Meleklerin bile hayâ ettiği kişiden hayâ etmeyeyim mi?” (Ahmed, I, 71., Müslim, Fezâilü’s-Sahâbe: 26-27) diyerek cevap vermiştir.

İslâm'ın öncü şahsiyetleri olan sahâbîler, Allah Resulü'nün rahle-i tedrisinden geçmiş, aldıkları eğitimle pek çok ahlâki meziyetlere sahip olmuşlardır. Bu eğitimden nasibini almış olan Hz. Osman (r.a.)'da, hayâ ve iffet abidesi olarak Peygamberin övgüsüne mazhar olmuştur.

Haya İmandandır:

İslam'ın temel ahlak esaslarından olan hayâ ve iffet kavramlarının iman ile ne derece irtibatlı olduğu konusunda ise Peygamberimiz (s.a.s.); şöyle buyurmuştur:

الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ أَوْ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ

“İman yetmiş/altmış küsur şubedir. En üst derecesi ‘lâ ilâhe illallah’ demek, en alt derecesi de geçenlere zarar verecek şeyleri yoldan gidermektir. Hayâ da imandan bir şubedir” (Müslim, İman, 58, I, 63.)

Böylece Peygamberimiz, hayânın imanın derecelerinden bir derece olduğunu, iman ile hayâ arasında sıkı bir bağ bulunduğunu hatırlatmış, iman sahibi olan kimsenin utanacak, yüz kızartacak ahlak dışı tüm davranışlardan sakınıp, güzel ahlaka sahip olması gerektiğini vurgulamıştır.

İman ile hayâ arasındaki sıkı irtibatın hatırlatıldığı bir başka hadisi şerifte ise Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ، وَالْإِيمَانُ فِي الْجَنَّةِ، وَلَوْ كَانَ الْحَيَاءُ رَجُلًا لَكَانَ رَجُلًا صَالِحًا، وَإِنَّ الْفُحْشَ مِنَ الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ فِي النَّارِ، وَلَوْ كَانَ الْفُحْشُ رَجُلًا لَكَانَ رَجُلًا سَوَاءً، وَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَخْلُقْنِي فَحَاشًا

“Hayâ imandandır. İman ise cennettir. Eğer hayâ bir insan olsaydı salih bir kişi olurdu. Fuhuş (hayâsızlık) ise günahlardandır. Günahlar ise cehennemdedir. Eğer fuhuş bir insan olsaydı kötü bir kişi olurdu. Allah beni hayâsız yaratmamıştır.”(Beyhakî, Şuabu'l-İman)

Resûlüllah (s.a.s.) hayânın iman etmenin bir gereği olduğunu bildirmesinin ardından hayâ kavramını mücessem/müşahhas hale getirerek, bizlere önemli mesajlar vermiştir. Hayânın bir insan olduğunu kabul edersek o kişinin Hz.Osman misali salih kimselerden olacağını; özünde ve sözünde doğru, dînî ve ahlakî bakımdan güzel davranışlar sergileyeceğini bildirmiştir. Öte yandan hayâsızlığın bir insan olduğu kabul edildiğinde ise, o kişinin kötü bir kimse olacağını; din ve ahlak dışı ne kadar kötü davranış varsa hayâsızca sergileyeceğini hatırlatmıştır.

Çünkü iman ile haya arasındaki sıkı bağ koparılsa, adam öldürmekten başlayarak, içki, kumar, zina, hırsızlık, yalan, iftira, zulüm ve haksızlık gibi pek çok günah devreye girer. İnsan başkasının malını pervasızca çalarken, kendi malı olmadığını dikkate bile almaz. Trafikte ihlal ettiği bir kural neticesinde haksızlık yapıp zulmettiğini düşünmez. Pek çok suç işleyip de hapse giren nice suçlular ıslah olmak şöyle dursun, çıkar çıkmaz yeni bir suç işleyip tekrar içeri girmez.

Resûlüllah buyurdu ki; “Ümmetimin (fertleri arasında) ümmetime karşı en çok merhametli olan kimse Ebû Bekir'dir. Onlar içinde Allah'ın emri hususunda en çok titiz olanı Ömer'dir. Hayâ duygusu en güçlü olanı Osman'dır. (Davalarda) en isabetli hüküm vereni Ali'dir. Helal ve haramı en iyi bilen Muaz b. Cebel'dir. Feraizi en iyi bilen Zeyd b.Sabit'tir. Kur'an okumasını en iyi bilen Übey b. Ka'b'dır. Her ümmetin bir emîni vardır. Bu ümmetin emîni Ebû Ubeyde b.Cerrah'tır. Ebû Zer'den daha doğru sözlü olan birini ne gök gölgeledi ne de yer taşıdı. O, verâ konusunda İsa aleyhisselam gibiydi. (İbn Hanbel,Müsned, c.1, s.58 vd)

Resûlullah (s.a.s.)’ın mektebinde yetişen, ümmetin en hayırlıları olan sahâbiler (Müsned, V, 350), farklı meziyetlere ve özelliklere sahiptirler. Allah Resûlü onların öne çıkan bu niteliklerine değinirken, Hz. Osman’ın da hayâ timsali olma özelliğini bizlere hatırlatmıştır.

Büyük islam alimlerinden Münavi şöyle diyor: Hz. Osman’ın makamı, hayâ makamıdır. Hayâ, her şeyi görenin yüceliği karşısında ortaya çıkan bir duygudur. Bunun temelinde kişinin kendisini eksik ve hatalı görmesi düşüncesi vardır. Hz. Osman (r.a.) Allah’ın yüceliğini anlamış, eksik ve kusurlarının farkına varmış bir kimseydi. Bu durum Allah’ın samimi kullarının bir özelliğidir. Böylece o samimi kullar derecesine ulaşmış, Allah’tan haya ettiği gibi Allah’ın kullarının yanında da haya ile davranmıştır. (Münavi, Feyzül-Kadir, c.IV, s.302)

Allah’tan Hayâ Etmek:

İmanın temel esası Allah’ın varlığına ve birliğine her yerde hazır ve nazır olduğuna ve bizleri daima görüp gözettiğine inanmaktır. Nitekim Kur’ân’ı Kerim’de; şöyle buyrulmaktadır:

أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى

“Allah’ın her şeyi gördüğünü bilmiyor mu o?” (Alak, 96/14)

إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

“Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir.” (Nisa, 4/1)

İşte Allah’ın her yerde kendisini görüp gözettiği bilincinde olan insan, Allah’ın hoşlanmadığı her türlü kötü davranış ve huydan kendini sakındırır. İmanın gereği olan hayâ, iffet ve edebini muhafaza eder.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ اسْتَحْيُوا مِنَ اللَّهِ حَقَّ الْحَيَاءِ. قَالَ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَنَسْتَحْيِي وَالْحَمْدُ لِلَّهِ. قَالَ لَيْسَ ذَلِكَ وَلَكِنَّ الْإِسْتِحْيَاءَ مِنَ اللَّهِ حَقَّ الْحَيَاءِ أَنْ تَحْفَظَ الرَّأْسَ وَمَا وَعَى وَتَحْفَظَ الْبُطْنَ وَمَا حَوَى وَتَتَذَكَّرَ الْمَوْتَ وَالْبُلَى وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ تَرَكَ زِينَةَ الدُّنْيَا فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ اسْتَحْيَا مِنَ اللَّهِ حَقَّ الْحَيَاءِ

Tirmizî’nin Süneninde İbn Mesut’tan rivayet etmiş olduğu hadîs-i şerife göre, Hz. Peygamber; “Allah (c.c.)’tan gerektiği gibi hayâ ediniz” buyurdu. Biz kendisine, “Ya Rasullallah! Elhamdülillah; haya ediyoruz” dedik.. Bunun üzerine Allah’ın Resûlü şöyle buyurdu: “O (sizin anladığınız haya) değil! Fakat Allah’tan hakkıyla hayâ etmek; başını ve başında yer alan organları, karnını ve karnına bağlı organları koruman, dünya hayatının süsüne kendini kaptırmaman, ölümü ve çürüyüp yok olmayı unutmamandır. Ahireti isteyen dünyanın süsünü bırakır. Kim bunu yaparsa gerçekten hayâ etmiş, yani Allah’tan gereği gibi hayâ etmiş olur.” (Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyame, 2575)

Başın korunmasından maksat, kafanın içindeki düşünce gücünün iyiye kullanılmasıdır. Baştaki organların korunması ise, gözlerle harama bakmamak, kötü sözlerle kulak vermemek, haram yememek, yalan söylememekle gerçekleşir. Karnın korunması, haramla beslenmekten sakınmakla olur. “Karına bağlı organ”dan maksat ise cinsel organdır. Cinsel organın korunması ise zina etmekten kaçınmakla olur.

Efendimiz (s.a.s.), bu mübarek sözlerinde Allah’tan gerektiği gibi hayâ etmenin nasıl olması gerektiğini iki ana başlık altında bizlere öğretmektedir.

a.) Düşünce ve konuşmanın hayâlı ve iffetli olması

Beden, Rabbimizin bize emanet olarak verdiği nimetlerin başında gelmektedir. Bedende bulunan azaların her biri farklı özelliklere sahiptir. Baş bölgesinde bulunan âzaların, (kulak burun, göz, dimağ) işlevleri dikkate alındığında, insanın görevi bellidir. O da Allah’ın verdiği emaneti hakkıyla

muhafaza etmektir. Öyleyse akli, zihni ve düşünme melekelerini dumura uğratacak, her türlü kötülükten (alkol, uyuşturucu, dinsizlik vb.) sakınmak, göz ve kulak nimetini yaratılışına uygun, Allah'ın koyduğu sınırlara riayet ederek kullanmak gerekmektedir.

b.) Kazancın hayâlî ve iffetli olması:

Yüce dinimiz İslam, kazancın meşru yollardan ve helal olmasına büyük önem vermiştir. Helal kazancın gerekliliğini ortaya koyan Peygamber Efendimiz (s.a.s.) bir hadisinde şöyle buyurmaktadır: “Birinizin urganını alıp sırtında bir bağ odun getirip satması ve böylece Allah'ın onun itibarını koruması, verseler de vermeseler de insanlara el açmasından daha hayırlıdır.” (Buhari, Zekât, 50.)

Nitekim faiz, hırsızlık, gasp, zimmet, rüşvet, yetim malı yemek, karaborsacılık, ölçü ve tartıda hile yapmak, aldatmak, kumar gibi gayrimeşru yollardan kazanç elde edilmesi yasaklanmış ve bu tür kazançlar haram sayılmıştır. Çünkü dinin kuralları ihlal edildiğinde kazancın hayâ ve iffeti de ortadan kalkmıştır.

Hayânın insanda en üst makamda sergilenmesinin adı ise ihsandır. İhsan'ın ne olduğunu Efendimiz (s.a.s.) şöyle tarif etmiştir:

فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ، قَالَ: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ

Ey Allah'ın elçisi ihsan nedir? Hz. Peygamber şöyle cevap verdi: "Allah'ı görüyormuşçasına O'na ibadet etmendir. Sen O'nu görmesen de O seni görüyor." (Müslim, İman, 106)

Şeyh Sâdî Şirazi, Bostan adlı eserinde yer verdiği konu ile ilgili bir “hikaye”yi şöyle aktarmaktadır: “Delikanlının biri fena bir iş yapmıştı. Bir gün iyi huylu bir adam onun yanından geçti. Delikanlı: ‘Eyvah! Mahallenin şeyhinden pek utandım’ diyerek kan ter içinde dona kaldı. Aydın ruhlu şeyh bu sözü işitmişti. Fena halde kızdı: ‘Hey delikanlı, sen kendinden utanmıyorsun da, Allah her yerde hazır ve nazır iken benden mi çekiniyorsun? Yabancılarından ve akrabandan nasıl utanıyorsan, Allah’tan da öyle utan. Sana dünyada hiç kimse rahat vermez. Şu halde yalnız Allah’ın rızasını gözetlemelisin.’” (Sâdî, Bostan, s. 318.)

Yine Şeyh Sâdî’nin “Yusuf ile Züleyha” adlı hikâyesinde; Züleyha Yusuf’u kandırmak için ona dil dökmektedir. Niyetlendiği çirkin işi görmesin diye de tapındığı putun üzerini örtmektedir. Bu durum karşısında Yusuf şöyle sesleniyordu: “Vazgeç, benden kötülük bekleme. Sen bir taştan bile utanırken, ben nasıl olur da Allah’dan utanmam?” (Sâdî, a.g.e. s. 319.)

İslâm ahlâk bilginlerinden Mâverdî, Kur’an ve Sünnetten referans alarak hayâyı, 3 Kategoriye ayırmıştır:

a) Allah’a karşı hayâ,

b) İnsanlara karşı hayâ

c) Kişinin kendine karşı hayâsı

Allah’a karşı hayâ, O’nun emir ve yasaklarına uymakla olur. İnsanlara karşı hayâ, onlara eziyet etmemek ve yanlarında çirkin işler yapmaktan ve çirkin sözler söylemekten kaçınmakla gerçekleşir. Kişinin kendine karşı hayâsı ise, (öz saygı) edep sahibi olması demektir. (Mâverdî, Edebü’l-Dünya ve’l-Dîn, s. 392-393.)

Kur’an Âyetlerinde Hayâ ve İffet :

Kur'an'ı Kerîm bütün peygamberleri ve özellikle Efendimizi (s.a.s) inanan insanlar için örnek alınması gereken bir model olarak sunmaktadır. (Ahzâb, 33/21) Nitekim Hz. Ayşe (r.a.)'nin, Resûlüllah'ı kast ederek, "Onun ahlâkı Kur'an'dan ibaretti." şeklindeki açıklaması, Peygamberimizin, "Ben güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderildim." (el-Muvatta, Hüsnu'l-Hulk, 8.) buyurması, Kur'an'ın ahlâki ilkeler konusunda, insanlığın istifade edeceği pek çok mesajlar içerdiğini bizlere hatırlatmaktadır.

يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوَاتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ النَّفَوَىٰ ذَلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ
اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ

"Ey Âdem oğulları! Size mahrem yerlerinizi örtecek giysi, süsleneceğiniz elbise yarattık. Takvâ elbisesi, işte o daha hayırlıdır. Bunlar Allah'ın âyetlerindendir. Umulur ki düşünüp öğüt alırlar." (Âraf, 7/26)

Ayette geçen takva elbisesini âlimlerimiz hayâ olarak yorumlamışlardır. Hayânın iman ile irtibatından başka, imânın meyvesi olan takva ile de bağının olduğunu ifade edilmiştir.

Ne cahiliye döneminde ne de İslam sonrası kötülük yollarını bilmeyen Hz.Osman (r.a.) kendi diliyle edep, haya ve iffetini bize şöyle anlatmaktadır; "Ne gayri meşru eğlence meclislerinde bulundum, ne de yalan ve batıl işlerle ilgilendim. Resûlüllah'a biat ettikten sonra sağ elimle avret mahallime dokunmadım. Cahiliye döneminde ve de İslam ile müşerref olduktan sonra kesinlikle şarap içmedim, zina etmedim" (Sahihu't-Tevsik, s.44.)

Kur'an'ı Kerim Hz. Şuayb (a.s.)'ın kızlarının Hz. Musa (a.s.)'ya seslenirken, kadının yürüyüşü ve konuşması üzerinden hayâ ve iffet örneği sergilediklerine dikkatlerimizi çekmektedir.

فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا

"Çok geçmeden, o iki (kadın) dan biri, hayâlî bir şekilde utana utana yürüyerek ona geldi ve şöyle dedi: Babam, bizim için sürüleri sulamana karşılık sana mükâfat vermek üzere seni davet etmektedir." (Kasas, 28/25)

Yüzyıllar geçse de, modern çağı yaşayan insanlık, felsefe, bilim ve teknoloji de büyük ilerlemeler kaydetse de, kıyamete kadar hayatımızın rehberi olacak kitabımız Kur'an, İslam'ın temel ahlâkî ilkelerini bizlere haykırmaya devam edecektir. Bizler ise kendi benliğimizde, ailemizde ve sosyal çevremizde, sıkıntılarımızın da farkına vararak, zamane gençliği, medeniyetin dayatması, elden ne gelir ki vb. hiçbir mazerete sığınmadan, Rabbimizin buyruğuna hayalî ve iffetli olmak adına kulak vereceğiz.

Modern çağda gençler üzerinden iffetsiz ve hayâsız bir yaşamın propagandası çok yoğun bir şekilde yapılmaktadır: "Gençlik bir kez yaşanır, öyleyse özgürce yaşa, biz de gençtik aynı yollardan geçtik, karışmayın delikanlıya, " benzeri cümlelerle gençliğin şehvet ve arzularının peşinde koşmasına zemin hazırlanmaktadır. İslam'ın temel ilke ve esaslarının dışında "Özgür birey, özgüveni tam, mahalle baskısına aldırış etmeyen, kendi olmayı başarabilen genç" gibi telkinlerle yetişen, pervasızca bir hayat tarzının peşinde koşan, nice genç nesiller zâyi olup gitmektedirler. Oysa ki her müslümanın müracaat etmesi gereken temel kaynak olan Kur'an, şehvet, heva ve hevesin esîri olmadan, hayâ ve iffet sınırlarına riayet ederek, gözlerin bakışlarının bile kontrol altına alınmasını salık vermektedir.

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ...

“Mümin erkeklere söyle: Gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler, mahrem yerlerini, korusunlar. Bu, onların arınmasını daha iyi sağlar. Allah yaptıklarından şüphesiz haberdardır. Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler, iffetlerini korusunlar. Süslerini, kendiliğinden görünen kısmı müstesna, açmasınlar. Başörtülerini yakalarının üzerine salsınlar...” (Nur, 24/30-31)

Müslüman her âzası ile edep ve hayâ kurallarına riayete ederek haya timsali bir şahsiyet olmak zorundadır. Özellikle kalbin penceresi olan göz nimetinden başlamak üzere Allah’ın lütfettiği tüm azaların, O’nun rızasına erişmek uğrunda kullanılması gerektiğini Yüce Rabbimiz bu ayette bizlere hatırlatmıştır. Öyleyse dünyanın avucumuzun içine geldiği, (cep telefonu, tablet, bilgisayar vb.dijital aletler) ahlâki ve gayri ahlâki her türlü görüntüye anında ulaşma imkânının kolaylaştığı dijital ortamlarda, en başta gözün hayâ ve iffeti olmak üzere, Allah’ın koyduğu temel ahlâki ilkelere riayet etmeliyiz.

Bu âyet nâzil olunca mesciddeki hanım sahâbîler, evlerine gitmeyi beklemeden hemen orada elbiselerinin fazla kısımlarını keserek başlarını ve yakalarını emre uygun şekilde örttükleri rivayet edilmektedir. (Buhârî, Tefsîr, 24/12; Ebû Dâvûd, Libâs, 31-33/4102)

Yüce Rabbimiz, iffet ve hayâ husûsunda zirveye çıkmış olan iki şahsı, mü’minlere örnek olarak göstermektedir. Bunlar “kıssaların en güzeli” diye nitelendirilen Yûsuf Sûresi’nde, hikâyesi anlatılan Yûsuf (a.s.) ile, Kur’ân-ı Kerîm’in 34 yerinde kendisinden övgüyle bahsedilen Hz. Meryem’dir.

Hz. Yusuf’un anlatıldığı ayetlerde, genç ve güzel bir kadın, bütün imkânları sağladıktan sonra kendisini iffetsizliğe çağırırken;

قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ

O da “Hâşâ, Allah’a sığınırım! Kocan benim velinîmetimdir, bana iyilik edip evini açtı. Gerçek şu ki zalimler iflah olmaz!” (Yusuf, 12/23) diyerek oradan hızla uzaklaşmıştır. İffetsizliğe düşmekle zindan arasında tercih yapmak zorunda kaldığında ise hiç tereddüt etmeden:

قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ

“Zindan bana, bunların dâvet ettiği şeyden daha sevimlidir” deyip Allah’a sığınmış, Allah da onun iffetini muhafaza buyurmuştur. (Yûsuf, 12/33)

Hz. Meryem’in iffetinin anlatıldığı Âyet-i kerîmede ise şöyle buyrulmaktadır:

وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ عَلَيْهَا

“İmrân kızı Meryem’i de (misal vermiştir): O iffetini çok iyi korumuştur, biz de ona ruhumuzdan üfledik; o, rabbinin sözlerini ve kitaplarını hep tasdik etti ve o içtenlikle itaat edenlerdendi.” (Tahrîm, 12; Enbiyâ, 91)

Kur’an’da 34 yerde ismi geçen Hz. Meryem, İmrân ailesinden olup, mabede adanmış bir ömre sahiptir. Zekerîyya (a.s.)’nın himayesinde yetişmiş, hayâ, iffet ve edep âbidesi olduğu bizzat Kur’an tarafından tescillenmiş bir şahsiyettir.

Damat ve Gelin Adayı Belirlerken Hayâ ve İffeti Öncelemek

Resûlullah (s.a.s.) kızı Rukiye'nin vefat edişinden sonra Hz. Osman'ı diğer kızı Ümmü Gülsüm ile evlendirdi. Hicretin 9. Yılında Ümmü Gülsüm vefat ettiğinde Resûlullah (s.a.s.) Osman'a şöyle buyurmuştur: “Eğer üçüncü bir kızım olsaydı muhakkak seninle evlendirirdim” (İbnu'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, III, 584-585)

Evlilik çağına gelmiş çocukları olan ebeveynler, damat ya da gelin adayı ararken öncelikle aranması gereken şartların neler olduğuna dikkat etmek zorundadırlar. Bir ömür müşterek bir hayatı paylaşacak olanların ortak idealleri olmalıdır. Dünyevi çıkar ve beklentilerin ön planda tutulduğu, Allah'ın (c.c.) ve Resûlullah'ın kıstaslarının hiçe sayıldığı birlikteliklerin, kişileri dünya ve ahiret sâdetine erdirmesi oldukça zordur. Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لَرْبَعٍ خِصَالٍ: لِمَالِهَا، وَلِحَسْبِهَا، وَلِجَمَالِهَا، وَلِدِينِهَا. فَأُظْفَرُ بِذَاتِ الدِّينِ، تَرِبَتْ يَدَاكَ.

Hiz. Ebu Hüreyre (r.a) anlatıyor: “Resûlullah buyurdular ki: “Kadın dört hasleti için nikahlanır: Malı için, nesebi (asaleti) için, güzelliğı için, dini için. Sen dindar olanı seç de huzur bul.” (Buhârî, Nikah 15; Müslim, Rada 53.)

Öyleyse damat ve gelinlerimizde aranılacak nitelikleri belirlerken, işi, evi, arabası var mı? kariyer yapmış mı? geliri ne kadardır? vb. suallerden önce, Allah'ın dinini kamil manada yaşama konusunda hayâ ve iffet sahibi olup, olmadığı önceliğimiz olmalıdır. Çünkü hayâlı damat ve gelinlerimizi seçerken, nesillerimizi de hayâlı ve iffetli kimselere emanet etmiş oluyoruz.

Abdurrahman b.Osman el-Kureşî'den şöyle rivayet edilmiştir:

Bir gün Resûlullah (s.a.s.) kızı Rukiye'nin yanına girdi ve onun Hiz.Osman'ın başını yıkadığını gördü. Bunun üzerine şöyle buyurdu: “Yavrucuğum ! Osman'a iyi davran. Çünkü ashabım içinde ahlak yönünden bana en çok benzeyen O'dur.” (Heysemi, Mecma, 9, 81)

إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النَّبِيِّ الْأُولَى إِذَا لَمْ تَسْتَحْيَ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ

“İlk peygamberlerden itibaren halkın hatırında kalan bir söz vardır: Utanmadıktan sonra dilediğini yap!” (Buhârî, Enbiyâ 54)

Hayâ etmeyip utanma duygusunu yitiren kimse, işin önünü de sonunu da hesaba katmalıdır. Çünkü hayâsızlık, kişiyi sorumlu olmaktan kurtarmayacaktır. İnsanı insan yapan fitrî duygulardan olan hayâ; hafife alınırsa/örselenirse, kişiyi sınırlayacak, yaptıklarının fenalığını vicdanına haykıracak bir kuvvet kalmamış demektir. Hayatta her şeyin mübah olduğu düşüncesiyle, hayâsızlığı dibine kadar yaşayan insan, arsızlıkta hayvanlar gibi hissiz, hatta Kur'an'ın ifadesiyle hayvandan bile daha aşağı, zelil (Âraf, 7/179) duruma düşecektir.

Tabiinin en önde gelen alimlerinden Hasan Basri anlatıyor: Bir gün Hiz. Osman evinde yıkaniyordu. Hayâsı sebebiyle, avret mahallinin açılmasını istemediğinden üzerine su dökmek için dahi, elbisesini çıkarmıyordu. (Muhammed Sallabi, 3.Halife Hiz. Osman)

Hayâ ve iffet o kadar değerlidir ki, Hiz. Peygamber (s.a.s) duasında bu erdemli davranışı bizlere şöyle öğretmiştir:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى وَالْعِفَافَ وَالْغِنَى

“Allahım! Senden hidâyet, takvâ, iffet ve gönül zenginliği isterim.” (Müslim, Zikir 72)

Bu sebepledir ki; Peygamberimiz (s.a.s.), "hayâ" üzerinde çok durmuş ve "Hayânın hepsi hayırdır"(Müslim, İman, 61.) "Hayâ ancak hayır getirir" (Müslim, İman, 60.), "Her dînin bir ahlâkı vardır. İslam'ın ahlâkı da hayâdır" (İbn Mâce, Zühd, 17.) "Hayâ imandandır. İman (sahibi) ise cennete gidecektir. Çirkin söz; cahillik, kabalık ve hayâsızlıktan (cefâ) kaynaklanır. Bu davranışın cezası ise cehennemdir" (İbn

Mâce. Zühd, 17.) ve "Dört şey peygamberlerin sünnetlerindendir: Bunlar; hayâ, güzel koku sürünme, dişleri temizleme ve evlenmedir." (Tirmizî, Nikah, 1.) buyurmuştur.

Sonuç olarak; hayâ ve iffet, insanda yaratılıştan var olan ahlâki bir duygudur. Bu duygu insanı çirkin iş, düşünce ve davranışlardan uzak tutar. Bütün peygamberlerin temel ortak niteliklerinden biri ahlâki meziyetlerle süslenmiş olmalarıdır. İslâm medeniyeti, Resûlullah'ın rehberliğinde Hz. Osman (r.a.) misali, hayâ ve iffet abidesi nice şahsiyetler yetiştirmiştir. Kur'an'a ve Sünnete göre hayâ ve iffet kavramı "Allah'ın emir ve yasaklarına karşı gelmekten sakınmak" şeklinde anlaşılmıştır. Öyleyse bizler de medeniyetimizin yetiştirdiği mümtaz şahsiyetlerin başında gelen, Hz. Osman (r.a.)'gibilerini örnek alarak, hayatımızın her alanında, bütün uzuvlarımızla, hayâ ve iffet sahibi olmaya özen göstermeliyiz.

Vaazımızı Merhum Şairimiz Mehmet Akif Ersoy, un günümüz insanlığının içine düştüğü durumu ifade eden şu güzel dizeleriyle bitirelim.

Haya sıyrılmış inmiş, öyle yüzsüzlük ki her yerde
Ne çirkin yüzleri örtermiş meğer incecik bir perde!

Hazırlayan

Uzman Vaiz Abdullah YILMAZ